

«دورهٔ اساسی» دورهٔ پیش دبستان

دورهٔ بنیادین در تحول بنیادین تعلیم و تربیت کشور

اشاره

«آیندهٔ موفق و سعادت مند هر فرد در گرو تعلیم و تربیت اوست و اساسی ترین دوران تعلیم و تربیت، سنین اولیهٔ کودکی است. اگر تربیت افراد جامعه از سال های آغازین کودکی مورد توجه نظام مند قرار گیرد، به همان میزان آن جامعه مسیر پیشرفت و تکامل را بهتر و سریع تر طی خواهد کرد و به سعادت و موفقیت خواهد رسید.»

کلیدواژه‌ها: تعلیم و تربیت، سنین بنیادین، توسعه و پیشرفت، پیش دبستان، اسناد تحولی تعلیم و تربیت، دورهٔ سیادت

همکاری دستگاه‌ها. (بند ۲ سیاست‌های ابلاغی مقام معظم رهبری در راستای تحول در نظام آموزش و پرورش کشور)

۲. تأکید بر آغاز سن تعلیم و تربیت رسمی از ۵ سالگی (سند تحول بنیادین آموزش و پرورش)

۳. تأکید بر دورهٔ پیش دبستان با اولویت دورهٔ دوساله (۵ و ۶ سال) رسمی و غیر اجباری، به نحوی که کودکان این گروه سنی را تحت پوشش برنامه‌های آموزشی و تربیتی قرار دهند (برنامهٔ درسی ملی - بند ۱۳ - ساختار و زمان آموزش)

۴. اساسنامهٔ دورهٔ پیش دبستان (مصوب ۱۳۸۲ شورای عالی آموزش و پرورش)

۵. برنامه و فعالیت‌های آموزشی و پرورشی دورهٔ پیش دبستان (مصوب ۱۳۸۷ شورای عالی آموزش و پرورش)

این رهنمودها و نگرش‌ها بیانگر توجه جدی و بنیادی صاحب نظران و سیاست گذاران تعلیم و تربیت کشور است اما اهتمام برنامه ریزان و مجریان نیز ضروری و مهم است، که در این صورت می توان این نگرش‌ها و سیاست‌ها را در عمل محقق نمود. در این راستا توجه به چند نکته ضروری است:

۱. دورهٔ سیادت

ویژگی‌های کودک و اقتضات سنی او در هفت سال اول، بسیار متفاوت با هفت سال دوم است؛ تا آنجا که در رهنمودهای دینی و علمی این دو مقطع با دو عنوان و رویکرد متفاوت مطرح می‌شوند.

در حدیث گوهریار پیامبر اسلام (ص) می‌خوانیم:

«الْوَلَدُ سَبْعَ سِنِينَ

عَبْدٌ سَبْعَ سِنِينَ

وَزَيْرٌ سَبْعَ سِنِينَ»

سنین اولیهٔ کودکی بنیادی ترین دورهٔ تربیت است. رهنمودهای معصومین - علیهم السلام - به عنوان کامل ترین معلمان تربیت انسان و همچنین دیدگاه اندیشمندان در مکاتب و نیز تجارب بشری بر تأثیر و اهمیت تعلیم و تربیت از سنین کودکی، به ویژه خردسالی، تأکید دارد. سخن مشهور امیرالمؤمنین حضرت علی - علیه السلام - در این باره مؤید این نگرش است: «العلم فی الصغر كالنقش فی الحجر»؛ یادگیری در کودکی مانند نقش روی سنگ ماندگار است.

جالب تر اینکه دیگر معصومین - علیهم السلام - یادگیری در سنین بزرگسالی را در مقایسه با دوران کودکی به نقش روی آب یا ماسه‌های ساحل دریا تشبیه نموده‌اند. لذا انسان در خردسالی زمینه و آمادگی بسیار فراوانی برای یادگیری و تربیت دارد و آموخته‌های وی در دوران کودکی نسبت به سنین بالاتر از ماندگاری بیشتری برخوردار است. نتایج تحقیقات متعدد نشان داده است که آموزش و پرورش دورهٔ پیش دبستان در رشد کودکان در زمینه‌های گوناگون اجتماعی، حسی حرکتی، ذهنی، عاطفی و... تأثیر اساسی دارد.

در سیاست‌های ابلاغی مقام معظم رهبری و همچنین اسناد تحولی نظام تعلیم و تربیت جمهوری اسلامی ایران (سند تحول بنیادین و برنامهٔ درسی ملی) ضمن اهتمام به دورهٔ پیش دبستان به موارد زیر نیز تصریح شده است:

۱. ارتقاء جایگاه آموزش و پرورش به مثابهٔ مهم ترین نهاد تربیت نیروی انسانی و مولد سرمایهٔ اجتماعی و عهده‌دار اجرای سیاست‌های مصوب و هدایت و نظارت بر آن از مهد کودک و پیش دبستانی تا دانشگاه به عنوان امر حاکمیتی با توسعه

ابتدایی باشد، که در این صورت تداخل و تعارض در روند تربیت کودک کانون به وجود می آید.

۳. نقش خانواده

اهتمام به نقش بنیادین والدین در فرزندپروری و همچنین جایگاه خانواده در رشد و تکامل جامعه امری اجتنابناپذیر است. ضروری است سیاست گذاران و مسئولان ذی ربط با حمایتها و هدایت‌های اساسی و عملی در عرصه‌های مادی، معنوی، آموزشی و تربیتی، شرایط تربیت فرزند را برای خانواده مساعد سازند تا زمینه‌ساز رشد و بالندگی کشور شود.

۴. نقش مدیر و مربی

توجه به نقش حرفه‌ای و الگویی مدیر و مربی و همچنین صلاحیت‌ها و مهارت‌های ایشان از مسائل بسیار مهم در تعلیم و تربیت است. از این رو، باید در انتخاب مدیران و مربیان با انگیزه و دارای دانش و صلاحیت‌های اخلاقی و حرفه‌ای دقت جدی شود و از سوی دیگر همواره به ارتقاء بنیه علمی، مهارت‌های حرفه‌ای و همچنین حمایت‌های مادی برای مدیران، و مربیان توجه شود.

۵. برنامه و فعالیت‌های مناسب

طراحی و تدوین برنامه و فعالیت‌های تربیتی مناسب و استاندارد و همچنین مراقبت و پشتیبانی در اجرای مطلوب آن‌ها، از دیگر مسائل مهم در توجه بنیادین به تعلیم و تربیت در تمام دوره‌ها، به‌ویژه دوره پیش‌دبستان است؛ زیرا این دوره، اساس و پایه نگرش و انگیزه‌های کودک نسبت به یادگیری را شکل می‌دهد. از این رو ضروری است در این زمینه نیز از بهترین ظرفیت‌ها، اعم از صاحب‌نظران، کارشناسان و ناشران ذی صلاح استفاده شود تا همه کودکان کشور از برنامه‌های مناسب و استاندارد برخوردار گردند.

سخن آخر

انتظار و امید این است که با توجه به نکات و ملاحظات مطرح شده در این نوشتار، به دوره پیش‌دبستان به‌عنوان بنیادی‌ترین و حساس‌ترین دوره تعلیم و تربیت در فرایند تحول بنیادین نظام آموزش و پرورش جمهوری اسلامی ایران اهتمام نماییم؛ زیرا این دوره همان خشت اول است که باید با دقت، دلسوزی و آگاهی نهاده شود.

ان‌شاءالله

پی‌نوشت‌ها

۱. کنز الفوائد، ج ۱، ص ۳۱۹.
۲. وسائل الشیعه، ج ۱۲، ص ۶۷۴.
۳. سند تحول بنیادین آموزش و پرورش جمهوری اسلامی ایران - آذرماه ۱۳۹۰.
۴. برنامه درسی ملی جمهوری اسلامی ایران - اسفند ماه ۱۳۹۱.
۵. برنامه و فعالیت‌های آموزشی و پرورشی دوره پیش‌دبستان مصوب ۷۷ شورای عالی آ.پ ۱۳۸۷.

کودک در هفت سال اول آقا و فرمانده و در هفت سال دوم فرمانبر، و در هفت سال سوم وزیر و کمک کار است.

براساس این نگرش، به هفت سال اول کودک دوره «سیادت» اطلاق می‌شود.

کلیدواژه «سیادت» نمایانگر توجه به ویژگی‌های کودک با تأکید بر آزادی عمل، علاقت و پرهیز از الزام و اجبار در هفت سال اول زندگی اوست.

بدیهی است با نادیده گرفتن این ویژگی اساسی یعنی سیادت کودک، تربیتی آسیب‌زا و به دور از تعالیم انسان‌ساز معصومین - علیه‌السلام - صورت خواهد گرفت.

۲. دوره پیش‌دبستانی را به‌جای دوره ابتدایی ندانیم!

آنچه مسلم است، مراحل آموزش باید روال منطقی و پیوستگی معقول و نظام‌مند داشته باشند. این امر مهم در سنین پایین کودکی از اهمیت زیادی برخوردار است.

در برنامه‌ریزی صحیح نظام تعلیم و تربیت باید توالی برنامه و فعالیت‌های آموزشی و پرورشی به‌طور منطقی رعایت شود. لذا پیش‌دبستان (دوره سیادت) نباید دوره‌ای به‌جای دوره ابتدایی (دوره اطاعت) تلقی شود. به عبارت روشن‌تر، دوره پیش‌دبستان نباید به دنبال تحقق وظایف، مأموریت‌ها و اهداف دوره